

УДК 377.3

Ольга Авраменко

ВИЗНАЧАЛЬНІ СКЛАДОВІ КОНЦЕПТОСФЕРИ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

На перший погляд, проблема практичного застосування технологій навчання у процесі професійної підготовки кваліфікованих робітників уже досліджена. Навчальному закладу системи ПТО досить лише врахувати профіль підготовки і використати технології навчання під час оволодіння учнями теоретичними і практичними знаннями, уміннями і навичками. Але серед багатьох проблем сучасної професійно-технічної освіти проблема практичного застосування технологій навчання у контексті професійної підготовки кваліфікованих робітників, у т. ч. ювелірного профілю, є ключовою, оскільки призначення технології навчання базується на таких судженнях: технології навчання повинні сприяти модернізації змісту професійної підготовки учнів, а отже, полегшувати оволодіння учнем набуття професійних компетентностей; після закінчення навчального закладу розширити шляхи його самозайнятості або ж сприяти легкому працевлаштуванню на робочих місцях підприємств.

Дослідженням проблеми застосування технології навчання у процесі здобуття професійної підготовки майбутніми кваліфікованими робітниками займаються інститути Національної академії педагогічних наук України: Інститут професійно-технічної освіти, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих, Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти, науково-практичні центри. Досить великий вклад у розвиток даної проблеми внесли науковці Н. Ничкало, В. Радкевич, С. Гончаренко, А. Нісімчук, Л. Сергеева, Т. Усатенко, С. Сисоєва, І. Зязюн, В. Безпалько, Б. Лихачов, В. Сластьонін, В. Монахов, О. Щербак. Однак проблема практичного застосування технологій навчання у контексті професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників недостатньо вивчена.

У даній статті спробуємо дослідити окремі її аспекти, звернемо увагу на методологію вибору змісту матеріалу, механізм її реалізації під час навчального процесу з урахуванням інтересів і здібностей учнів.

А. Нісімчук та О. Падалка визначили, що концептосфера “педагогічні технології” утворилася внаслідок трансформації концепту “технологія освіти”, яка потрапила в науковий обіг у середині 50-х років ХХ ст. Це було зумовлено специфікою впровадження в американську школу про-

грамованого навчання, психологічну основу якого склали біхевіористичні ідеї Б. Скіннера. У 70-х роках розвивається й ускладнюється техніка, яка знайшла застосування у західній школі, для успішного використання якої в навчанні необхідна була специфічна підготовка педагогів [3]. Водночас С. Сисоєва трактує концепт “педагогічні технології” як технології, які забезпечують перетворення педагогічного процесу в освітній установі на цілеформовану діяльність усіх його суб’єктів [5]. Однією з найважливіших ознак концептосфери педагогічної технології, на думку багатьох дослідників, є можливість їх відтворення [2].

Отже, концептосфера “технології навчання” забезпечується шляхом побудови суб’єкт-суб’єктних відносин, які зумовлюють характер індивідуально-особистісних змін викладача й учня на уроках теоретичного навчання або ж майстра й учня, якщо це уроки виробничого навчання.

Модель концептосфери “технології навчання” у процесі здобуття професійної підготовки майбутніми кваліфікованими робітниками ми відобразили на рис. 1.

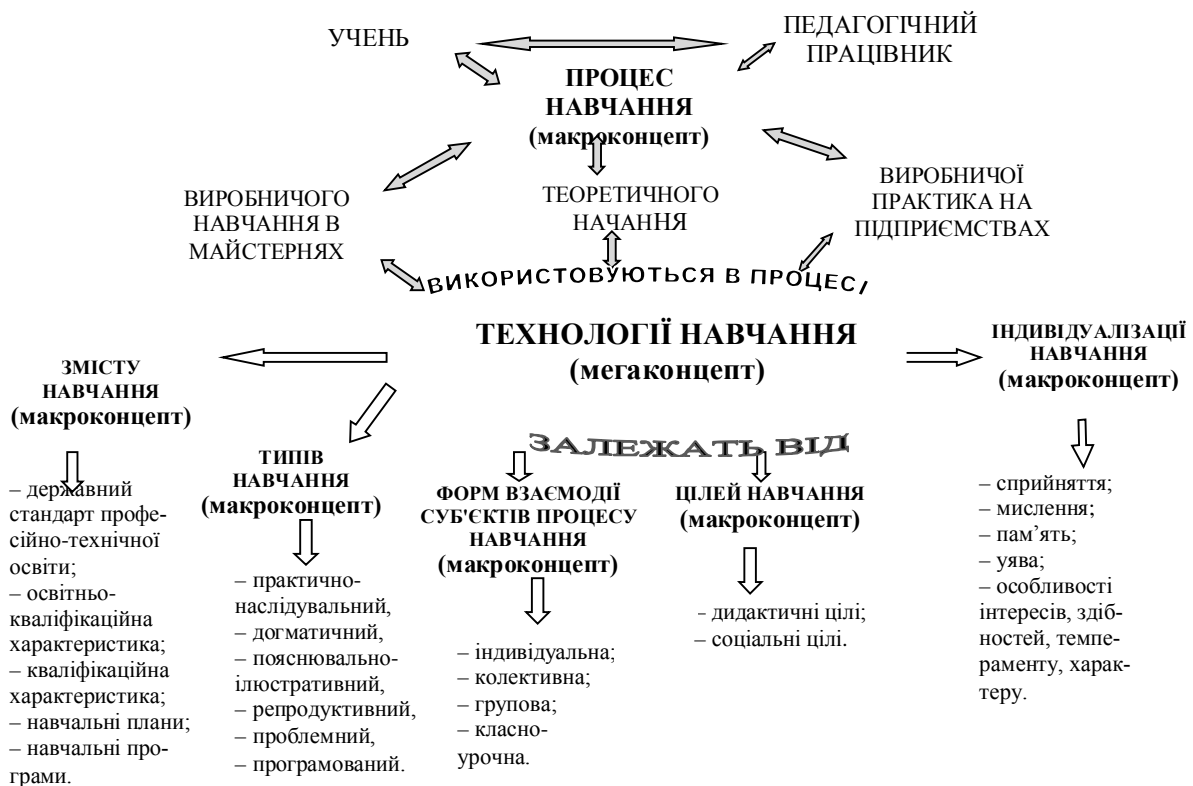

Рис. 1. Модель концептосфери технологій навчання у процесі професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників

Тут мегаконцептами виступають такі концепти: індивідуалізація навчання, цілі навчання, зміст навчання, типи навчання, форми взаємодії суб'єктів процесу навчання і процес навчання. Розглядаючи модель, можна зробити висновок, що процес застосування технологій навчання під час професійної підготовки кваліфікованих робітників побудовано на суб'єкт-суб'єктній взаємодії педагогічного працівника (майстра виробничого навчання, викладача) й учня, що дозволяє повною мірою набувати професійних компетентностей у процесі навчання.

Розглянемо значення кожного макроконцепту моделі концептосфери технологій навчання у процесі професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Складовими макроконцепту “зміст навчання” обрано такі концепти: Державний стандарт професійно-технічної освіти; освітньо-кваліфікаційна характеристика; кваліфікаційна характеристика; навчальні плани; навчальні програми. Макроконцепт “зміст навчання” розглядається, виходячи з концепту “зміст професійно-технічної освіти”. У законі України “Про професійно-технічну освіту” записано, що зміст професійно-технічної освіти зумовлюється вимогами до рівня кваліфікації робітничих кадрів і визначається державними стандартами професійно-технічної освіти з кожної професії для підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах, зазначених у державному переліку професій [2]. Отже, макроконцепт “зміст навчання” – це *визначений відповідно до рівня кваліфікації учня, що здобуває робітничу професію, перелік професійних і ключових компетентностей, якими він оволодіває у процесі професійної підготовки.*

Наступний макроконцепт – “цілі навчання”, що складається із таких концептів: дидактичні та соціальні цілі. Мегаконцепт “цілі навчання” розглядаємо у розрізі концепту “цілі освіти”, який, на думку вчених, трактується як ідеальні прогнозовані результати педагогічної освітньої діяльності, зміст яких залежить від об'єктивних законів дійсності, реальних можливостей суб'єкта й об'єкта управління, засобів, які застосовуються у процесі управління [2]. Макроконцепт “цілі навчання” – це ідеально прогнозовані результати педагогічної освітньої діяльності конкретного ПТНЗ, що проводить професійну підготовку кваліфікованих робітників.

Макроконцепт “індивідуалізація навчання” складається з таких концептів: уява; пам'ять; сприйняття; мислення; особливості інтересів, здібностей, характеру, темпераменту. О. Котікова макроконцепт “індивідуалізація навчання” розглядає як планування та здійснення навчання відповідно до індивідуальних особливостей учнів, звертає увагу на те, що в першу чергу йдеться про своєрідність їх відчуттів,

сприймань, мислення, увагу, пам'ять, про особливості інтересів, нахилів, здібностей, темпераменту, характеру. Якщо макроконцепт “індивідуалізація навчання” розглядати стосовно професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників ювелірної галузі, то перелік концептів поповниться мікроконцептами “художнє відчуття”, “образотворче мислення”, “творче сприйняття”, “просторова уява”, “репродуктивна пам'ять”, що дозволять учневі стати фахівцем своєї справи.

Отже, макроконцепт “індивідуалізація навчання” для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників ювелірного профілю має велике значення, оскільки ювелірні професії відносяться до професій художніх промислів і ремесел, а отже, учень, що здобуває професійні компетентності, повинен одночасно розвивати у собі такі ключові компетентності, як образотворче відчуття, художнє сприйняття, творче мислення, просторова уява, добра пам'ять.

Дослідженням макроконцепту “типи навчання” займалися С. Гончаренко, Ю. Бабанський, В. Ягупов, Ч. Куписевич, І. Лернер та ін. Типи навчання трактуються як спосіб взаємодії вчителя й учнів (пряма чи опосередкована взаємодія), структури і носіїв змісту навчального матеріалу, мети навчання та характеру його результатів. А. Алексюк, Ю. Бабанський, С. Бондар визначили такі типи навчання: практично-наслідувальний, догматичний (словесно-відтворювальний), пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, програмовий (комп'ютерний), що й визначені як концепти макроконцепту “типи навчання” [1].

Досить суттєвим макроконцептом мегаконцепту “технології навчання” визначено “форми взаємодії суб'єктів навчального процесу”, концептами якого обрані: групова, індивідуальна, колективна і класно-урочна форми організації навчання [4]. Однозначно, у макроконцепті “форми взаємодії суб'єктів навчального процесу” означені концепти (групова, індивідуальна, колективна і класно-урочна форми організації навчання) можуть виступати мегаконцептами. Сучасному світу педагогіки відомий великий перелік форм взаємодії учня і педагогічного працівника. Враховуючи специфіку професійної підготовки учня з ювелірних професій, можемо лише зазначити, що обрані форми взаємодії повинні сприяти не лише набуттю професійних знань, умінь і навичок, а й допомогти майбутньому фахівцю реалізуватися в соціумі.

Отже, дослідження моделі концептосфери технологій навчання у процесі професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників показало, що обов'язковими макроконцептами мегаконцепту “технології навчання” є: “індивідуалізація навчання”, “цілі навчання”, “зміст навчан-

ня”, “типи навчання”, “форми взаємодії суб’єктів процесу навчання” і “процес навчання”. Навчальний заклад, що здійснює професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників із ювелірних професій, застосовуючи дану модель у своїй практиці, зможе досягти кращої взаємодії учасників навчального процесу і якості професійної підготовки учнів.

Посилання:

1. Бондар В. І. Дидактика / В. І. Бондар. — К. : Либідь, 2005. — 264 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний редактор В. Г. Кремень. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
3. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. — К. : Видавничий центр “Просвіта” ; Пошуково-вид. агентство “Книга Пам’яті України”, 2000. — 365 с.
4. Професійна освіта : словник : навч., посіб. / Уклад. С. У. Гончаренко та ін.; За ред. Н. Г. Ничкало. — К. : Вища шк., 2000. — 380 с.
5. Сисоєва С. О. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : [монографія] / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик та ін. ; За ред. С. О. Сисоєвої ; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. — К. : ВІПОЛ, 2001. — 503 с.

References (transliterated and translated):

1. Bondar V. I. Dydaktyka (Didactics). Kyiv, 2005. 264 p.
2. Entsyklopediia osvity (Encyclopedia of Education). / Academy of pedagogical sciences of Ukraine; V. H. Kremen (Editor-in-chief). Kyiv, 2008. 1040 p.
3. Nisimchuk A. S., Padalka S. O., Shpak O. T. Suchasni pedahohichni tekhnolohii (Modern educational technology). Kyiv, 2000. 365 p.
4. Profesiina osvita : slovnyk : navch., posib. (Vocational education : Dictionary :tutorial). / Composed by S. U. Honcharenko, etc.; Ed. by N. H. Nychkalo. Kyiv, 2000. 380 p.
5. Sysoieva S. O., Aleksiuk A. M., Volovyk P. M. Pedahohichni tekhnolohii u neperervnii profesiinii osviti : [monohrafiia] (Teaching technology in continuous vocational education : [monograph] / Ed. by S. O. Sysoieva; Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of pedagogy and psychology of vocational education, Kyiv, 2001. 503 p.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2013

О. Авраменко

Определяющие составляющие концептосферы технологий обучения будущих квалифицированных рабочих

В статье рассматривается модель концептосферы технологий обучения в процессе профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих, а также раскрывается содержание макроконцептов, входящих в мегаконцепт “технологии обучения”. Обращено внимание на методологию выбора содержания материала, механизм реализации технологии обучения в учебном процессе с учетом интересов и способностей учащихся. Автор на основе исследования модели концептосферы педагогических технологий обучения в процессе профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих делает вывод, что обязательными макроконцептами мегаконцепта “технологии обучения” являются: “индивидуализация обучения”, “цели обучения”, “содержание обучения”, “типы обучения”, “формы взаимодействия субъектов процесса обучения” и “процесс обучения”. Учебное заведение, которое осуществляет профессиональную подготовку будущих квалифицированных рабочих, применяя

данную модель в своей практике, сможет достичь лучшего взаимодействия участников учебного процесса и качества профессиональной подготовки учащихся.

Ключевые слова: педагогическая технология, технология обучения, содержание обучения, индивидуализация обучения, мегаконцепт, макроконцепт.

O. Avramenko

**Defining Components of Educational Technologies Concept-Sphere
While Training Future Skilled Workers**

The article reveals the concept-sphere of educational technologies in the process of professional training of future skilled workers and the content of macro-concepts, which are part of the mega-concept of educational technologies. The attention is paid to the methodology of choosing the content of the material, the mechanism of implementation of learning technologies in the learning process taking into account students' interests and abilities. Basing on the study of the sphere of educational technologies concepts while training future skilled workers, the author concludes that mandatory macro-concepts of "educational technologies" mega-concept are: "individualized instruction", "learning objectives", "content of education", "types of training", "forms of interaction of subjects of the learning process" and "learning process". An institution that provides future skilled workers' training will be able to achieve better interaction between participants in the educational process and quality of students' training applying this model in practice.

Key words: pedagogical technologies, content of education, individualized instruction, mega-concept, macro-concept.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор О. В. Діденко